

ПСИХОДІАГНОСТИКА

Навчальна програма

Затверджено Вченою радою ХДУ
Протокол № 14 від «28» лютого 2022 р.

Погоджено НМР ХДУ
Протокол № 5 від «17» лютого 2022 р.

Схвалено НМР факультету психології, історії та соціології
Протокол № 4 від «28» січня 2022 р.
Голова НМР факультету, доцентка Наталія ТАВРОВЕЦЬКА.

Розглянуто на засіданні кафедри психології:
Протокол № 8 від «24» січня 2022 р.
Завідувачка, професорка Олена БЛИНОВА

ПСИХОДІАГНОСТИКА

Доцент Крупник І.Р.

Предметом психодіагностики є теорія, принципи, інструменти оцінювання і вимірювання індивідуально-психологічних особливостей особистості та соціальних груп, встановлення на цій основі психологічного діагнозу.

Міждисциплінарні зв'язки: загальна психологія (з практикумом), вікова та педагогічна психологія, диференціальна та експериментальна психологія, математичні методи в психології, клінічна психологія та патопсихологія. Психодіагностика є необхідною освітньою компонентою для подальшого засвоєння більшості прикладних навчальних дисциплін з психології.

Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: забезпечення здобувачів вищої освіти сучасними теоретичними знаннями з психодіагностики та сприяти засвоєнню прикладних умінь застосування на практиці психодіагностичного інструментарію.

Завдання курсу:

1. Вивчення теоретичних понять, методологічних підходів та засвоєння прикладних основ, а саме принципів, правил і способів проведення психодіагностичного дослідження.
2. Засвоєння психометричних основ психодіагностики, включаючи методи перевірки надійності, валідності, репрезентативності та достовірності тестів; ознайомлення з психологічними основами побудови тестів.

3. Оволодіння вміннями і навичками професійного використання психодіагностичних методів з метою постановки психологічного діагнозу включаючи надання рекомендацій.

Компетентності та програмні результати навчання

Вивчення освітньої компоненти «Психодіагностика» спрямовано на формування таких **компетентностей**:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;

ЗК7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).

Фахові компетентності (ФК):

ФК2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ;

ФК3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків;

ФК13. Здатність визначати й пояснювати психологічні механізми формування, функціонування та розвитку психічних явищ, процесів, властивостей, виокремлювати причини та фактори, що диференціюють характер їх індивідуального функціонування та розвитку.

Програмні результати навчання (ПРН):

- ПРН1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання;
- ПРН8. Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефаківців.
- ПРН9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання;
- ПРН12. Скласти та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника;
- ПРН14. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості;
- ПРН18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1: Визначення психодіагностики, предмет, завдання, класифікація та вимоги до психодіагностичного методу

Тема 1. Психодіагностика як наука. Теорія та практика. Практичний аспект психодіагностики. Базові поняття психодіагностики. Предмет та завдання сучасної психодіагностики. Психологічний діагноз, як наріжне поняття психодіагностики. Головні сфери застосування психодіагностичних досліджень. Професійно-етичні норми і принципи психодіагноста. Вимоги до практичного психолога – психодіагноста (професійні та особистісні).

Тема 2. Тести та тестування у психології. Історія розвитку психодіагностики та психодіагностичного методу. Дефініція і класифікація тестів. Основні вимоги до психодіагностичних методів. Диференційна психометрика. Характеристика тестів. Типологія психодіагностичних процедур. Психодіагностична ситуація (за О.Г. Шмельовим, В.М. Дружиніним). Психодіагностичні завдання.

Тема 3. Процедура психологічного тестування: підготовка, проведення, обробка та інтерпретація результатів діагностики. Устаткування тестів. Обов'язкові умови проведення тестів. Первинна обробка результатів психологічного тестування.

Тема 4. Етика психодіагностичного обстеження. Етичний кодекс та стандарти поведінки психолога. Головна мета етичного кодексу. Принципи використання психологічної інформації. Норми професійної етики для розробників та користувачів психологічних тестів. Статус психологічної інформації. Права та обов'язки психолога-психодіагнosta.

Змістовий модуль 2. Основи психометрики. Етапи побудови психодіагностичного тесту

Тема 5. Формулювання тестових завдань та вимоги до їх складання. Правила вибору типу завдань у відповідності з характером відповідей. Види тестових завдань: закриті та відкриті. Поняття репрезентативної вибірки досліджуваних. Процедура відбору досліджуваних. Критерії відбору. Аналіз ефективності рішення задач у відповідності з їх дискримінативністю та трудністю. Показники трудності та дискримінативності тестового завдання. Відбір, коригування та перерозподіл завдань у психодіагностичних методиках.

Тема 6. Психологічні засади конструювання тестів. Розробка первинної форми тесту. Психологічні основи побудови тестів. Гіпотетичний концепт як основа побудови психодіагностичної методики. Поняття психологічної шкали. Вибір шкал до тесту. Процес шкалування. Класифікація шкал (за С. Стівенсоном). Етапи шкалування.

Змістовий модуль 3. Психометричні вимоги до тестів як до вимірювальних інструментів

Тема 7. Надійність та валідність як основні критерії оцінки якості психодіагностичних методик. Методи визначення надійності та валідності. Умови ступенів надійності. Основні показники надійності. Похибка вимірювання та надійність тесту. Методи визначення надійності психологічних тестів. Надійність частин тесту (метод розщеплення). Ретестова надійність та надійність паралельних форм. Проблема визначення надійності проєктивних методик. Поняття валідності та валідизації психологічних тестів. Критерії валідності (Д. Тіффін і Е. Мак-Кормік) Види валідності. Валідність за змістом або внутрішня, як провідний вид у оцінці тесту. Емпірична валідність (діагностична, прогностична) та її види. Очевидна валідність. Коефіцієнти валідності. Статистичні мери валідності тестів. Критерії валідизації: суб'єктивні і об'єктивні. Проблематика валідизації проєктивних методик.

Тема 8. Інтерпретація результатів тестових випробувань. Статистичне обґрунтування експериментальних кількісних даних. Тестові норми та їх види. Визначення нормативних показників. Соціально-психологічний норматив. Адаптація тестів та її етапи. Соціокультурна адаптація психодіагностичних методик. Регламентація процедури проведення (стандартизація) тестів. Функції та значення тестових норм. Види тестових норм. Переведення первинних балів у стандартну шкалу. Інтерпретація результатів тестових випробувань. Форми представлення даних психодіагностичного обстеження. Якісна інтерпретація психологічного тестування.

Змістовий модуль 4. Психодіагностика особистості та пізнавальних здібностей. Проективний підхід у психодіагностичному обстеженні особистості

Тема 9. Тести загального інтелектуального розвитку. Психологічна діагностика здібностей. Сфери використання тестів здібностей. Вербальні та невербальні тести інтелекту. Піктограма як метод вивчення пізнавальної діяльності (О. Лурія). Поняття коефіцієнту інтелекту (IQ). Тест «Визначення загальних здібностей» Г. Айзенка. Скринінгові методики діагностики інтелекту. Тест структури інтелекту Р. Амтхауера. Шкільний тест розумового розвитку. Шкала розумового розвитку Станфорд-Біне. Шкала прогресивних матриць Д. Равена. Тести креативності. Методика Е. Торренса. Тести спеціальних здібностей. Тест на виявлення технічних здібностей Беннета.

Тема 10. Опитувальники діагностики особливостей характеру та темпераменту. Тест-опитувальник (ЕРІ) Г. Айзенка. Методика «Формула темпераменту» О. Белова. Методики діагностики особливостей характеру. Опитувальник К. Леонгарда – Г. Шмішека (дослідження акцентуації характеру). Патохарактерологічний діагностичний опитувальник для підлітків (А.Є. Лічко).

Тема 11. Особистісні опитувальники рис. Багатомірні опитувальники. Методи вимірювання особистісних проявів. Комплексна діагностика особистісних властивостей за допомогою багатофакторного опитувальника Р. Кеттела (16 PF – опитувальник) (дитячий і дорослий варіанти). Фрайбурзький особистісний опитувальник (FPI). Мінесотський багатофакторний особистісний опитувальник (СМДО).

Тема 12. Діагностика мотиваційної сфери особистості. Підходи до діагностики мотивації в залежності від теоретичних парадигм у психології. Прямі методи діагностики мотиваційної сфери особистості. Особистісні опитувальники для вимірювання мотивів. «Мотиваційна структура особистості» (В. Мільман); Мотивація на досягнення або до невдачі (Т. Елерс). Мотивація до успіху та страх невдачі (А. Реан). Тест-опитувальник визначення локалізації контролю С.Р. Пантелєєва та В.В. Століна. Тест-опитувальник вимірювання мотивації афіліації (ТМА) А. Мехрабіана.

Тема 13. Психодіагностика самосвідомості та самооцінки особистості. Методи психодіагностики самосвідомості. Методика Q-сортування. Семантичний диференціал Ч. Осгуда. Методика діагностики самооцінки Л.П. Пономаренко. Опитувальник самоставлення В. Століна.

Тема 14. Особливості проєктивних методів дослідження особистості. Використання проєктивних тестів. Класифікація проєктивних методик (Л. Франк, Л. Бурлачук). Конститутивні проєктивні методики: методика Г. Роршаха. Інтерпретативні проєктивні методики: тест тематичної апперцепції ТАТ (Х. Морган, Г. Мюррей), малюнковий апперцептивний тест РАТ (Л.М. Собчик), методика малюнкової фрустрації Розенцвейга. Експресивні проєктивні методики: «Будинок, дерево, людина» Дж. Бука, «Неіснуюча тварина» М. Дзукаревич, «Автопортрет» Р. Бернса, «Моя сім'я» (С. Кауфман, Р. Бернс, О. Венгер). Імпресивні проєктивні методики: колірний тест М. Люшера. Адитивні проєктивні методики: методика завершення речень Д. Сакса.

Рекомендована література

Базова (основна) література:

1. Блинова О.Є. Психодіагностика: психометричні основи конструювання тестів. Навчальний посібник для студентів. Херсон, 2007. 174 с.
2. Галян І.М. Психодіагностика: навч. посіб. Київ: Академвидав, 2011. 464 с.
3. Гузенко В.А., Тудорцева Ю.В. Психологічна діагностика : навчально-методичний посібник. Одеський національний політехнічний університет, 2013. 267 с.
4. Зубрицька-Макота І.В. Психодіагностика : навч.-метод. посібник. Львів :СПОЛОМ, 2013. 346 с.
5. Комінко С.Б., Кучер Г.В. Кращі методи психодіагностики : навч. посіб. Тернопільська академія народного господарства, 2005. 408 с.
6. Корольчук М.С., Осьодло В.І. Психодіагностика: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ: Ніка-центр, 2004. 400 с.
7. Моргун В.Ф., Тітов І.Г. Основи психологічної діагностики: навч. посіб. Київ, 2013. 464 с.
8. Панок В.Г., Чаплак Я.В., Зварич І.М. Основи психологічної допомоги: теорія та практика психоконсультування : навч. Посібник. Чернівці : Чернівець. нац.. ун-т ім.. Ю. Федьковича, 2019. 384 с.
9. Поліщук С.А. Методичний довідник з психодіагностики : навч.-метод. посібник / С.А. Поліщук. Суми, ВТД «Університетська книга», 2019. 442 с.
10. Психодіагностика. Навчальний посібник для студентів соціологів / уклад. Ю.В. Кушнір; відпов. ред. В. П. Кушнір, 2012. 346 с.
11. Психологу для роботи. Діагностичні методики : збірник /уклад.: М.В. Лемак, В.Ю. Петрище. Ужгород : Видавництво Олександра Гаркуші, 2012. 616 с.
12. Терлецька Л.Г. Вікова психологія і психодіагностика : підручник. Ки]в: Слово, 2013. 608 с.
13. Шамлян К.М. Проєктивні методи дослідження особистості : підручник. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2014. 456 с.

Допоміжна література:

14. Бурлачук Л.Ф. Психодіагностика : Учебник для вузов, 2006. 352 с.
15. Айзенк Г. Тесты IQ, 2002. 256 с.

16. Акимова М.К. Психодиагностика. Теория и практика: учебное пособие для вузов, 2020. 631 с.
17. Анастаси А., Урбина С. Психологическое тестирование, 2001. 688 с.
18. Барканова, О.В. Методики диагностики одаренности и креативности: психологический практикум / авт.сост. О.В. Барканова .Вып. 3. Краснояр. гос. пед. ун-т им.В.П. Астафьева. Красноярск, 2011. 196 с.
19. Бурлачук Л.Ф., Морозов С.М. Словарь-справочник по психодиагностике, 2003. 860 с.
20. Венгер А. Л. Психологическое консультирование и диагностика. Практическое руководство. Часть 1, 2001. 160 с.
21. Венгер А.Л. Психологические рисуночные тесты: Иллюстрированное руководство, 2003. 160 с.
22. Крупник І.Р. Методичне забезпечення дослідження особливостей уявлень про майбутнє сімейне життя дітей з родин трудових мігрантів. *Освіта регіону*. 2015. №1(38). С. 96 – 101.
23. Маковська О.А. Психодіагностика професійної придатності : навч.-метод. посіб. Глухів : РВВ ГНПУ ім. О. Довженка, 2015. 70 с.
24. Методики диагностики эмоциональной сферы: психологический практикум / сост. О.В. Барканова, 2009. 237 с.
25. Наследов А.Д. SPSS: компьютерный анализ данных в психологии и социальных науках, 2007. 416 с.
26. Общая психодиагностика / Под ред. А.А. Бодалева, В.В. Столина., 2002. 440 с.
27. Павленко В.М., Кряж І.В. Прикладна психологія: навч. посіб. Харків, 2015. 532 с.
28. Панок В. Г. Прикладна психологія. Теоретичні проблеми : монографія. Київ : Ніка-Центр, 2017. 188 с.
29. Панок В. Основы практичної психології. Київ, 2006. 536 с.
30. Прядеин В.П. Психодиагностика личности: Избранные психологические тесты: Практикум, 2014. 215 с.
31. Психодиагностика: Учеб. пособие / Под ред. Гуревича К.М., Борисовой Е.М., 2001. 368 с.
32. Райгородский Д.Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Учебное пособие для факультетов психологии, социологии, экономики и журналистики, 2007. 672 с.
33. Романова Е.С. Психодиагностика: Учебное пособие, 2006. 400 с.
34. Сидоренко Е.В. Методы математической обработки в психологии., 2001. 350 с.
35. Скребець В.О. Основи психодіагностики : навч. посібн.. Київ, 2003. 147 с.
36. Собчик Л.Н. Психология индивидуальности. Теория и практика психодиагностики., 2003. 624 с.
37. Шапарь В.Б., Шапарь О.В. Практическая психология. Проективные методики. 2006. 480 с.

38. Юрченко І.В., Г.С. Шевчук. Дослідження особливостей внутрішньо-сімейної ситуації у функціонально неповних сім'ях за допомогою проективної методики «Малюнок сім'ї». *Актуальні проблеми практичної психології* : матеріали шостої Всеукр. наук.–практ. конф., (Херсон, 17–18 квітня 2008). Херсон, 2008, С. 460–464.

39. Інформаційні ресурси:

40. Psylist.net. Психологічний практикум. Психологічні тести. – Режим доступу : www.psylist.net/praktiku
41. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». – Режим доступу: <http://www.pj.kherson.ua/>
42. Науковий журнал «Інсайт: психологічні виміри суспільства». – Режим доступу: <https://inlnk.ru/agZvO>
43. Психодіагностичні тести онлайн: методика М.Люшера, Л.Сонді, Г.Айзенка та ін. – Режим доступу : <https://inlnk.ru/4yAzn>
44. Психологічний журнал. – Режим доступу : <http://psyj.udpu.edu.ua/>
45. Сайт: Бібліотека «Псі-фактор». Психологічні методики. – Режим доступу : www.psyfactor.org/lybr101.htm
46. Тести вимірювання інтелекту (IQ). – Режим доступу : <http://www.treningmozga.com/ru/iq/iq-test.php>

Форма підсумкового контролю успішності навчання диференційний залік, екзамен

Засоби діагностики успішності навчання: підсумкова оцінка з навчальної дисципліни виставляється як загальний підсумок з наступних форм роботи:

- аудиторна робота за семестр (підсумкова оцінка усіх форм роботи протягом семестру);
- самостійна робота за семестр (проводиться в усній, тестовій або письмовій формі), відповідно до діючих норм Положення про організацію самостійної роботи здобувачів вищої освіти ХДУ;
- модульно-семестровий екзамен (проводиться у тестовій, усній або письмовій формі).

Методи навчання: лекції, лабораторні заняття із застосуванням поточного тестування і проведення модульних контрольних робіт.